

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

REF.

VÅR REF.
2014/25-6

DATO
01.09.14

Høringsuttalelse til foreslåtte endringer i LOV OM STADNAMN

Stedsnavntjenesten for norske navn i Nord-Norge er blitt oppfordret om å sende høringsuttalelse til framlegget til endringer i stedsnavnloven.

Etter vår mening inneholder framlegget presiseringer og definisjoner som er klargjørende, og som gjør loven enklere å forstå. Disse kan vi stille oss bak.

Men hovedpunktet i lovendringsforslaget "Departementet foreslår å endre stadnamnlova slik at eigaren av eit gardsbruk får rett til å bestemme skrivemåten av bruksnamnet, også når det er identisk med eit nedervd gardsnamn." er vi fortsatt ikke enig i. Vi ønsker å ta vare på gårds- og bruksnavn som kulturminner ved å gi dem ei faglig og demokratisk behandling, og det mener vi gjeldende stedsnavnlov ivaretar. At det samme stedsnavnet ender opp med lik skrivemåte uansett om det er et gårdsnavn eller et bruksnavn, mener vi er en naturlig konsekvens. Utgangspunktet er det samme, og ulike skrivemåter kan skape forvirring i adresseringssammenheng. Folk flest har ikke et innarbeidet skille mellom gårds- og bruksnavn. Etter vår mening eier ikke grunneieren et nedarva stedsnavn, og kan dermed ikke ha siste ordet, selv om eiers mening skal tillegges særskilt vekt.

Et nedarva stedsnavn, ofte skapt av allmennheten, er et kulturminne som krever vern, og det offentlige bør fortsatt ha det overordna ansvaret for skrivemåten. Vi mener at det fortsatt bør være slik at nedarva stedsnavn, og også bruksnavn, skal ha et sterkt vern i loven. Brukseiere skal få uttale seg i navnesaker som gjelder deres bruksnavn, slik det også er i dag, og det er viktig at de blir hørt i saker som gjelder deres bruksnavn. Men vi mener det er uheldig dersom brukseiere skal få velge fritt hvilken skrivemåte et nedarva gårdsnavn skal ha. En slik lovendring vil også kunne føre til at det samme gårdsnavnet vil kunne bli skrevet på flere ulike måter.

En kan tenke seg at mange vil ønske seg etternavnet sitt som gårdsnavn. I dag er det et tydelig skille mellom etternavn og gårds- og bruksnavn i lovverket, der skrivemåten av gårdsnavn og bruksnavn følger lov om stadnamn. I fastsettelsen av skrivemåten av bruksnavn i dag tar en hensyn til både nedarvet uttale av navnet, navnets etymologi, hvis denne er kjent, og til norsk rettskriving. Selv om loven blir formulert slik at man ikke nødvendigvis vil få godkjent etternavnet som gårdsnavn, vil det trolig være mulig å finne tidligere offentlige dokumenter med en annen skrivemåte for bruksnavnet.

Når skrivemåten av nedarva gårdsnavn skal fastsettes bør en fortsatt ta hensyn til både nedarva uttale av navnet, navnets etymologi (betydning) og til norsk rettskriving. Hvis ikke vil man risikere at det samme navnet etter hvert kan skrives på en rekke ulike måter. Stedsnavn og også bruksnavn har en viktig adressefunksjon, og da er det også viktig for samfunnet hvordan bruksnavna skrives. Et nedarva stedsnavn kan ha hatt mange ulike skrivemåter i årenes løp, spesielt hvis en går langt nok tilbake i tid, og det vil være uheldig dersom eier får velge fritt blant disse. Trolig vil man da kunne få en god del danske og forvanskede skrivemåter av gårdsnavn. Vi mener at en fortsatt bør holde fast på de hovedprinsippene som i dag legges til grunn når skrivemåten av stedsnavn skal fastsettes: 1. Den nedarva uttalen til navnet, 2. Navnets etymologi (når denne er kjent) og 3. Norsk, samisk eller kvensk rettskriving.

Vi mener at en også bør holde fast ved at bruksnavn skal på høring, og ikke minst at navna bør få ei navnefaglig vurdering av navnekonsulentene. Vi mener derfor at loven bør beholdes slik den er i dag når det gjelder bruksnavn og gårdsnavn, der brukseierne har uttalerett når det gjelder deres bruksnavn, og mulighet til å velge navn selv dersom navnet ikke er nedarva. Kartverket gjør i dag vedtak om bruksnavna, og vi mener at denne ordninga bør videreføres, slik at en sikrer at de nedarva stedsnavna blir tatt vare på også i framtida.

Denne formuleringa i forslag til ny lov er uheldig: “Skrivemåten av bruksnavnet kan i disse tilfella vedtakast utan annen høyring” (§ 8, s. 34). Det bør her presiseres at navnene fortsatt skal få ei navnefaglig vurdering før det gjøres vedtak, og at skrivemåten bør oppfylle visse krav (f.eks. å følge norske rettskrivingsprinsipper).

I avsnitt 5.2, side 12 i høringsframlegget står det at en skal skille mellom hva som er verneverdig (*meningsinnhald*) og tiltak for vern (*skrivemåte*). Meningsinnhold og etymologi er selvsagt viktig. Men det blir likevel noe upresist, da det selvsagt ikke bare er etymologien som er verdt å verne ved stedsnavna. I like stor grad er det stedsnavna som rent språklige element, som en del av lokal og nasjonal språkhistorie, som er viktig å ta vare på. Derfor vil man når man samler inn stedsnavn alltid passe på å få med opptak av den lokale uttalen av navna, fordi de også er en viktig del av en lokal dialekt og lokal språkbruk.

Stedsnavna er også ofte viktige for lokal identitet, blant annet har det vært viktig for samisk kultur og identitet å ta vare på de samiske stedsnavna. Det er også svært viktig for kvensk språk og kultur at man tar vare på og formidler de kvenske stedsnavna.

Stedsnavna har også vært svært viktige for en nasjonal norsk kultur, i forbindelse med at Norge ble en egen nasjon på begynnelsen av 1900-tallet, og det er også bakgrunnen for at flere bruks- og gårdsnavn fikk en ny skrivemåte på 1900-tallet, etter at det offisielle språket i Norge i flere hundre år hadde vært dansk. En ønsket å få en skrivemåte av gårdsnavna som bedre gjenspeilet både uttalen av navna og den nye norske rettskrivinga. Både rettskrivinga i bokmål og i nynorsk/landsmål har vært lagt til grunn når en har fastsatt skrivemåten av gårds- og bruksnavna, og det er et viktig prinsipp at skrivemåten av stedsnavna skal følge norske rettskrivingsprinsipper. Det kan være f.eks. regler for dobbel konsonant, og at u uttales for eksempel som u, og ikke som o, som det kan gjøre i andre språk, og lyden å kan skrives enten som å eller o. Men ved kjente ord vil en ofte følge rettskrivinga i det enkelte ordet.

I stedsnavna finnes også en rekke gamle ord, som vi ikke lenger bruker i norsk, men som fortsatt kan være i bruk i stedsnavna. Dette blir et bindeledd til fortida, og dermed kan det også ha betydning for lokal tilhørighet og identitet. For mange av disse gamle navna kan vi ikke vite sikkert hva betydninga er, eller kanskje finnes det ulike teorier om hva betydninga er. Like fullt har de en stor verdi som en del av norsk historie og språkhistorie. I Nord-Norge er det heller ikke alltid like lett å vite om betydninga til et stedsnavn opprinnelig er samisk, norsk eller kvensk. Noen stedsnavn må vi nok innse at vi aldri vil få vite sikkert hva betydningen er. Men de har like fullt en stor verdi, ganske enkelt fordi de har vært der i flere hundre år, og dermed er et bindeledd til fortida. Vi er enige i at betydninga og meningsinnholdet til stedsnavn er viktig. Betydninga til stedsnavn kan fortelle mye om både naturen i området og bruken av området i tidligere tider (for eksempel jordbruk eller fiske). En kan også ofte finne lokal historie i stedsnavna. Likevel bør nok dette punktet problematiseres sterkere, dersom dette nye punktet skal inn i lova, og det bør komme ennå tydeligere fram at også andre aspekter ved stedsnavna er verdt å verne om.

Blant annet er det viktig at regionale og lokale former ikke blir valgt bort pga. denne formuleringa. Dette er allerede nevnt i notatet, men det bør nok komme ennå tydeligere fram i en ev. ny lov om stadnamn. I stedsnavna finner man mange dialektformer som har gått ut av dialektene, eller er i ferd med å gå ut av dialektene. Da blir det selvsagt en avveining om en skal ta vare på disse dialektformene i stedsnavna, eller om en skal skrive navna mer i tråd med etymologi og rettskriving. Vi mener det er viktig å presisere at lokal nedervd uttale fortsatt skal legges til grunn når skrivemåten skal bestemmes, selv om også stedsnavnenes meningsinnhold er viktig. Noen ganger vil det veie tyngre å ta vare på den lokale uttalen av navna gjennom skrivemåten, enn at meningsinnholdet skal være gjennomsiktig for folk flest. Men lov om stadnamn inneholder allerede en del presiseringer om dette.

For brukseiere kan lokal identitet være knyttet opp mot etternavn eller en eldre skrivemåte av bruksnavnet på for eksempel skjøte. Det er selvsagt svært viktig at brukseiere blir hørt når det gjelder deres navn. Men spørsmålet er om vi i dag kan tillate mange ulike skrivemåter av gamle gårdsnavn, og hva konsekvensen eventuelt blir i forhold til framkommelighet pga. flere ulike skrivemåter. Hvordan vil dette påvirke adressenavna og bruk av navn på kart? Høringsframlegget sier noe om dette, og det er viktig at det presiseres at adressenavn og skoler m.fl. skal ha samme skrivemåte som det nedarva gårdsnavnet (primærnavnet). Likevel bør en være klar over at en ny skrivemåte av et bruksnavn lett kan tas i bruk av andre på stedet også, og at dette i så fall må formuleres svært tydelig i loven. Det vil kanskje også bli mer komplisert å forholde seg til flere ulike skrivemåter av et navn. Det må også etableres gode søkefunksjoner, slik at man uansett hvilken skrivemåte man benytter finner fram til riktig sted. Kanskje bør en også vurdere om det er noen skrivemåter som kan bli for kompliserte til at de kan godtas, nettopp fordi bruksnavn også har en adressefunksjon, også i dag.

Vi mener det bør fortsatt finnes noen retningslinjer for hvilke navn en skal kunne godkjenne som bruksnavn, og at en ikke uten videre kan godta de eldre skrivemåtene av bruksnavn som en finner for eksempel på et tidligere skjøte, eller i folketellingene og i matrikkelen. Svært mange nedarva bruksnavn i Norge har hatt flere ulike skrivemåter, siden skrivemåten av gårds- og bruksnavn ofte har gjenspeilet den gjeldende rettskrivinga i landet. Det bør fortsatt finnes noen klare retningslinjer som legges til grunn for hvordan nedarva bruksnavn skal kunne skrives, og skrivemåten bør også fortsatt vurderes av fagpersoner.

Vi mener at bruksnavn, som også er nedarva stedsnavn, er kulturminner som krever vern, og at det offentlige bør fortsatt ha det overordna ansvaret for skrivemåten. Vi mener derfor at lov om stadnamn bør beholdes slik den er i dag, men at en eventuelt kan ta inn noen presiseringer som gjør lova mer tydelig.

Vennlig hilsen

Eva Forsaa Mikkelsen
(sign)
navnekonsulent

Magne Heide
(sign)
navnekonsulent

Astrid Sann Evensen
navnesekretær

